

Људи, и мушкарци и жене, позвани су да буду и делају. Тако Црква, као заједница, постаје место свештенослужења. Она је место евангелизације и службе данашњем човеку. Као члановима "царског свештенства" пред нама је изазов да будемо свештеници своје вере, а ми се више занимамо празнословијем у самоуслугама, поред шоље кафе код куће и код пријатеља у посети. Стандардни организациони принцип за парохијски живот јесте начело утеловљења, довођења људи у парохијску заједницу, припомагања Телу Цркве у њеном расту.

Православна Црква је живи организам који врши своју мисију спасења. Зато је богословље Цркве и животворно и вечно. Чланови Православне Цркве не суделују само у животу у Христу, него имају директно заједништво у животу, где свако и сваки може пружати позитивни допринос заједничком спасењу. Руски богослов Хомјаков је писао да се ми спасавамо у заједници са другим, а не изоловано ван те заједнице: ако мој ближњи пада у гресима, он и мене вуче у пад; ако се ја пењем лествицама духовног савршенства, ја повлачим и друге да ме следе на томе путу.

Православна Црква је, као што знамо, Црква васкрсења, и пошто је таква, њена моћ је у светим тајнама, у којима је Господ невидљиво али истински присутан. Отуда, служење у Цркви, и уствари сав наш живот у Христу треба да је далеко од политике и овоземаљских прорачуна.

Ако прихватимо стање онакво какво је и ако своја генералисања о животу изводимо из друштвених норми, ми се уљуљавамо развојем ствари, па тада долази до тога да кажемо: "Хвала, нас не интересује евангелизација, мисионарење, напредак Цркве у ширину".

Привремени млитави став међу великим бројем браће и сестара у Православљу не потиче из традиције у којој је укорењена једна помесна

* Рођена је 1945. г. у Земуну, где је завршила основну школу и гимназију, да би дипломирала на Дефектолошком факултету - одсек за сурдопедагогију Загребачког универзитета. Радила као стручни сарадник у Институту за експерименталну фонетику и патологију говора у Београду, а затим у Заводу за психо-физиолошке поремећаје и патологију говора у Београду. Учествовала на домаћим и међународним семинарима и симпосионима. Објавила више стручних радова у зборницима посвећеним овим скуповима. Као црквени радник, заступала је српску Цркву на екуменским и међурелигијским скуповима, нарочито на хришћанским конференцијама у организацији Екуменског форума европских хришћанки, учесник је на међурелигијским скуповима жена Балкана у оквиру програма Међурелигијског већа у Сарајеву. Позната је као непристрасан саговорник и упоран заступник ствари српске жене на таквим скуповима.

Објавила је у црквеној периодици (Православље) репортаже о Православној финској Цркви, као и Кипарској архиепископији, написала предговор за књигу Деворе Белоник, "Феминизам у хришћанству". Живи и ради у Београду.

православна Црква (рецимо, Руска и Грчка православна Црква у историји излазе изван својих граница и шире хришћанство међу паганима - међу свима незнабожачким народима са којима би дошле у додир, као данас међу домороцима), него из неке стерилности која се зацарила унутар Цркве као такве.

Традиција кад је заснована на култури, јесте човеком створени део наше средине, начин живота групе људи, њихове установе, обичаји и др. Св. Кипријан Картагински каже да је "обичај без истине једноставно старудија грешке". Стагнација и стерилност унутар Цркве јесу тек последица недовољног поимања и недостатка сазнања тога шта је Црква и које су све наше улоге у њој.

Митрополит калавријски Емилијан истиче да нама недостаје поимање шта то значи бити личност у Христу да бисмо схватили шта нас повезује као православне, и да морамо схватити стварност истинске персоналности унутар Цркве.

Шта ово значи за нас? То је да се морамо вежбати у духовности и опасати силом Духа Светога, да на себи узмемо дужност просвећивања наше браће и сестара који су отпали у вери, или задатак крчења нових путева у правцу просвећивања оних који не живе као чланови Цркве. Ово нам је стављено у налог чињеницом нашег крштења, свих нас, мушкараца и жена подједнако.

Доласком Христовим, критеријум за црквену службу, а тиме и за учешће у Цркви, није више био пол лица, него су то Божји дарови или харизме. Сви ми смо царско свештенство (ср. 1Пет 2, 9), што просто значи да смо сви позвани на служење. Вера је Божји дар нама уобличена нашим животним искуствима, а изражена у богослужењу и делању. Ми не морамо стварати свештеничку службу једну за мушкарце, а другу за жене. Међутим, данас се суочавамо с питањима која настају из социјалних узрока: како ми православне жене можемо делати у томе живоносном, дишућем Телу Христовом, и како се то изражава у раду динамичних жена које су то Тело сачињавале и даље га сачињавају.

Речено је да су кроз историју пожртвоване жене носиле Цркву на својим плећима, јер су такве жене у разним земљама приводиле читаве народе у Цркву. Оне су сејале семе нашег опстанка. Морају брати сазреле плодове, а и оставити своје семе да донесе плода.

Међутим, када говоримо о женама у Цркви, њихов рад сводимо углавном на кухињу, на чланство у црквеном хору или на предавача веронауке. Иако не поричемо важност и ових дужности, неопходно је да закорачимо даље, да испитамо Христов позив женама, као и мушкарцима, да буду црквени службеници, учитељи вере и проповедници.

Статус жена у друштву разликовао се с времена на време и од места до места.

Међутим, присуство жена у канонском православном животу као правих служитеља Цркве била је нормална појава за св. Јована Златоуста, блаж. Теодора Мопсуестијског, Теодора Кипарског и др. Са овиме су сагласне Апостолске установе. Али пођимо од самог почетка Цркве.

Жена у Новом завету

Христос је призивао достојанство жена и њихову једнакост с мушкарцима пред Богом, и Он се обраћао њима као пуноправним људским личностима. За Христово време ово је било од прворазредног значаја. Тиме је створена ера жена као пуноправних учесника у црквеном служењу. У историји и у Светом Писму читамо о женама које су се веома трудиле на делу ширења Христове вере.

Карактеристично је да је јеванђелист Лука први хришћански писац који у већој сразмери уводи и жене у јеванђелску историју. И Матеј и Марко говоре о женама, но ни издалека толико колико то чини јеванђелист Лука. То одговара сасвим духу апостола Павла који женама даје велики део рада и одговорности у Цркви. Лука нам говори, прво, у предисторији о Марији, мајци Христовој, о којој пише веома нежно. Затим наводи ове жене у својем јеванђељу:

Јелисавета, мати Јована Крститеља, која је благословила и славила св. Марију (1,40-45);

Ана, пророчица, стара удова која је служила даноноћно Богу у храму и хвалила Господа кад је Христос био донет у храм (2, 36-38);

Удовица у Сарепти Сидонској, код које је био пророк Илија за време велике глади (4, 25-26);

Велика грешница, којој Христос опрашта грехе (7, 36-50);

Жене пратиље Христа и његових ученика: **Марија**, која се зваше **Магдалина** и из које изађе седам злих духова, и **Јована**, жена Хузе, пристава Иродовог, и **Сузана**, и многе друге које служаху њему својим имањем (8, 2-3);

Марија и Марта (10, 38-42);

Жена која слави мајку Христову (11,27);

Згрчена жена 18 година(13, 11);

Удовица и неправедни судија (18,1-8);

Сиромашна удовица са две лепте (21, 1-5);

Жене које су нарицале за Христом (23, 27);

Жене које су стајале под Крстом (23, 49), а биле су из Галилеје;

Марија Магдалина и Јована и Марија Јаковљева, жене мироносице, које су прве донеле вест да је Христос васкрсао.

Оне су пре веровале у васкрсење Христово и од самог апостола Петра, јер се оне "опоменуше речи Христових кад им је анђео говорио о

васкрсењу Христовом", док се ап. Петар само чудило у себи шта би кад је видео да је Христов гроб празан. Јеванђелист Лука представља нам Марију Магдалину као првог весника јеванђеља у ужем, првобитном, смислу те речи (24, 1-12).

У Новом Завету, даље, читамо о Тавити, Срни, која је била пуна добрих дела и милосрђа (Дап 9, 36-42), о Марији, мајци Јована Марка која је уступила свој дом хришћанској заједници за богослужење (Дап 12, 12); Лидија продавачица била је пратилац ап. Павла у његовом раду на ширењу хришћанства (Дап 16, 14-15). Међу многим женама које су путовале са апостолима и Господом Христом биле су споменуте Марија Магдалина, Јована и Сузана (Лк 8, 2-3). Својим средствима помагале су Цркву и ученике у њиховом раду за Цркву. Кћери Филипове биле су обдарене даром прорицања, што се у то време сматрало највишим обликом служења (Дап 21, 8-9). Увођење жена у јеванђелску историју јесте идеја св. апостола Павла који је у њима гледао сараднике и пријатеље у своме јеванђелском раду, што се јасније види из његових посланица.

Прискила је била сарадница ап. Павла. Између осталог, она је поучавала хришћанском учењу Аполоса који је касније одиграо велику улогу у Коринтској цркви (Дап 18, 26). Све ове жене биле су значајне за рани хришћански покрет и, уствари, оне су поставиле основ за развој институционализованог свештенослужења жена. У развоју црквене организације опажамо да су жене држале разне положаје у Цркви. Било је времена у историји када су игуманије биле настојатељице не само својих манастира него и оближњих градова, како по црквеним тако и по световним питањима. Неке игуманије су држале исти степен управе као царице. Било је уобичајено да су жене које су вршиле власт у Цркви у извесним историјским периодима ословљаване са "Њено благородије". На једном мозаику у цркви св. Праксиде у Риму јавља се титула "епископа" изнад главе жене у велу по имену Теодоре. У 20. канону Трурског сабора спомиње се епископа Тирнија, а у Ватиканској библиотеци могу се наћи рукописи са подацима о "уваженом женском епископском чину", што значи да су тако називане жене са неком управном влашћу. Ово не значи да су оне биле епископи, него само истиче њихово уважено место у друштву.

(...) Св. Макрина, сестра св. Василија Великог, сматра се да је дала надахнуће монашком животу. Она је та личност која је замислила живот мушкараца и жена на вишем духовном плану.

У раној Цркви, поред монаштва, женама које су желеле да служе у Цркви стајао је на располагању тзв. Ред удовица. Овде су жене могле провести остатак свога живота у служби Цркве према прописима Реда (ср. 1 Тим 5, 1-17). Удовице су рангиране после ђакона и ђакониса, а пре ипођакона и чтечева.

И женама и мушкарцима било је дозвољено да учествују као ђакони (служитељи); жене су називане ђаконисама. Њихова служба је била привремена и духовна. Биле су служитељке Цркве, посреднице између епископа и световњака. Оне су поучавале, саветовале, биле су активни, живоносан ђаконат. И мушкарци и жене ђакони примали су свето Причешће у олтару из руку епископа. Апостолска правила потврђују да су удовице водиле начин живота сличан монашком, док је ђаконат био служба Цркве.

Корени службе ђакониса потичу из Новог Завета. Верује се да је Фива била прва ђакониса (Римљанима 16, 1-2). Сетимо се Софије, назване друга Фива, и Олимпијаде, ђаконисе у Цариграду и пријатељице и помагача св. Јован Златоуста. Мада су родом биле грчке племкиње, Софија је дала такав диван пример да су и њене две сестре постале ђаконисе.

Године 535. црква Свете Софије у Цариграду могла се похвалити да има 60 свештеника, 100 ђакона и 40 ђакониса. До 12. века постојала је служба слична женском ђаконату. У последње време се говори о васпостављању ове важне службе у Цркви.

Чин ђакониса из доба апостола требало би да се обнови. Ваконисе у Православној Цркви никад нису потпуно нестале у послеапостолско време, иако је овај чин постепено постао изобичајен. Има много доказа, још од апостолских времена, па преко светоотачког, канонског и литургијског предања, све до средњовековног византијског периода чак и до наших дана, да је овај чин био високо поштован. Вакониса је била рукопожена од епископа у олтару за време божанствене Литургије уз читање две молитве; после тога је примала ораp (знак ђаконског чина) и била причешћена у олтару.

Васпостављање овог древног чина треба да се схвати у светлости ранохришћанске праксе засведочене у многим изворима, као у древним молитвама у Апостолским установама и у старим византијским литургијским књигама.

Обнова овог чина представљала би позитиван одговор на многе потребе и захтеве савременог света из разних области живота. Ово би било још корисније ако би се уопште ђаконски чин (ђакона и ђаконисе) оживотворио свуда у свом првобитном разгранатом служењу, простирући се на друштвену област у духу древног предања, и као одговор на растуће потребе нашег доба. Не би требало да овај чин буде ограничен једино на богослужење, или да се сматра као прелазна степеница, "унапређење" у виши степен свештенства.

Обнова женског ђаконства уздигла би достојанство жена, чиме би оне постигле јавно признање за свој рад у Цркви уопште. Штавише, зар не би било могуће и пожељно да се допусти женама да приме "ниже степене" свештенослужитеља кроз благослов Цркве (путем хиротесије)

као: ипођакониса, читачица Апостола, појац, члан хора, вероучитељ... не искључујући нова служења за жене у Цркви? Ово питање заслужује подробније изучавање пошто не постоји одређени став о томе у Светоме предању.

У оквиру Цркве жене заузимају важно место. Оне успостављају и негују однос Цркве према породици; уз то, прислужују при обављању неких светих тајни (крштења, венчања, сахране), нарочито својим традиционалним пословима. Па и на одређеним богослужењима (нпр. акатисти) жена је више у цркви, или на великопосним службама (прво и друго бдјеније), а да не говоримо о учешћу у светковинама посвећеним Богородици или светитељкама (код нас св. Петка).

У Православној Цркви, посебно у смутним временима, жене су одржавале везу са Црквом или уређивале крштење деце, одржавање поста у кући, одвођење на причешће. Многима су очи вере отвориле мајке, баке, тетке, сестре, куме. Сетимо се недавног безбожног атеизма.

Међутим, образоване жене данас могу допринети животу Цркве у истој мери колико и колеге мушкарци. Студирање теологије за жене не значи припрему за свештеничку службу, али пружа женама квалификацију да се могу бавити теологијом и бити успешне у овом пољу колико и мушкарци. Овако образоване жене обично бивају вероучитељи у школама, професори у гимназијама и факултетима, или већ равноправни учесници у богословским комисијама и одборима.

Чињеница да су православни свештеници махом ожењени, ставља улогу попадије (презвитере) на високо место. На њену улогу у парохији може се гледати као на комплементарну служби њеног супруга. У многим крајевима Грчке, рецимо, поред свештеника љуби се рука и попадије. У парохији она може организовати социјалну службу, курсеве додатне верске наставе, наставу из предмета за ученике који не могу платити приватне часове, организовати хорске вежбе, поклоничка путовања и др. Поља делатности за жене парохијанке су пространа, али их треба ангажовати, на шта су оне увек спремне.

У нашим размишљањима о савременој улози жене у Цркви стално нам је долазило пред очи служење Богородице и многих светитељки, чији је живот зрачио присуством Господа Исуса Христа у њима. У том чину светих девојака и жена нарочито се истичу св. Фива и св. ђакониса Олимпијада, св. Екатарина Мудрољубива, св. монахиња Макрина, св. мисионарка Нина, света мајка Моника и света кнегиња Олга. Гледајући на узвишени пример који нам пружају ове и друге свете жене, ми се радујемо у Господу због њиховог сведочења, њихове храбрости и њихове побожности.

Али ми жене треба да будемо посебно свесне ове богословске чињенице: заиста, сви смо једнаки по "царственом свештенству", јер имамо исте плодове из олтарa - једнако се причешћујемо Телом и Крвљу

Господа. Међутим, Господ је одвојио само 12 апостола на посебну службу Тајне вечере, коју продужавају само њихови наследници - посебно рукоположени епископи са свештеницима и ђаконима.

У Цркви не недостаје слика жене: жене налазимо на иконама, на иконостасу пред олтаром, као и на зидном фрескосликарству. Примера има довољно: свете прамајке и свете жене из ране Цркве и из Цркве првог миленијума, мученице и великомученице, као што су св. Екатарина, св.Марина, обичне монахиње, игуманије и друге свете жене. Ове светитељке нису тек фиктивне слике, него стварно живе пред нама, у литургијском догађају као и у животу појединца, нпр. као наше светитељке заштитнице по имену. Као и свети мушкарци, свете жене имају своје чврсто место у празничном календару Православне Цркве. Уз то, имамо и покретне женске празнике, као недеља жена мироносица (трћа недеља по васкрсу) или недеља Самарјанке (пета недеља по васкрсу). Међу свим светим женама и мушкарцима, Матер Божја, Свесвета (Панагија) има посебно место. Она је прототип духовног усавршавања човековог, она је нова Ева, она је служитељка нашег спасења приводећи нас људе ближе Христу.

О женским правима данас

Питање једнаких права за жене јесте значајно питање нашег времена. Историјски, оно је сложено услед његовог огромног одраза на структуре друштва и породице. С једне стране, кроз историју се може пратити промена става о женама када се он узме у обзир упоредо са древним обичајима и праксом пре хришћанства. Управо је хришћанство признало фундаменталну једнакост полова пред Богом изражену у његовом учењу. Православно хришћанско учење не допушта квалитативно разлучивање између жена и мушкараца када је реч о оном што је суштина човечје природе. Према православном учењу, жене се не могу сматрати нижим бићима и морају им се доделити права која припадају сваком људском бићу. Услед овога, сваки закон, пракса, предрасуда, друштвена или културна традиција које поричу женама достојанство, слободу, основне потребе и једнак приступ овима, морају бити осуђени као нехришћански.

У Сједињеним Америчким Државама, на пример, предлаган је амандман на Устав о једнаким правима. Овај законски предлог је изазвао много опречних мишљења. Његови поборници биле су круте и екстремистичке групе из покрета за еманципацију жена, а, с друге стране, ватрени противници стварали су атмосферу у којој је било неопходно православно размишљање. Противници су доказивали да би усвајање таквог законског предлога допринело разарању породице, јер би се жене оптеретиле и другим пословима, дошло би, штавише, до

једнополних тоалета и другог с тим у вези, а што је најважније, отворио би се легитимни уставни пут у хомосексуалност и у сексуалну изопаченост. Довољно је рећи да је Православна Црква дигла свој глас против свега овога сматрајући да проповедајући своју веру, треба да јача све оне снаге које потпомажу традиционални морал заснован на Светом Писму, па и кад су у питању оваква разматрања.

Подржавати једнаку примену закона на сва лица обају полова не значи да ми занемарујемо оне важне и значајне улоге Цркве и друштва које су јединствене и самосвојне једино женама. Ово уверење почива на жениној Богом даној улози и задатку као мајке. Ништа у свету, никакав законски пропис, не сме поткопавати ону високу почит, оно достојанство и поштовање које имају само жене кроз рађање, гајење и васпитавање будућих поколења у моралу и духовности. Никакво запослење, ма како било финансијски уносно, моћно, утицајно или стваралачко, не може потиснути, по вредности, савесно и одговорно рађање и васпитавање људског бића. (...) Затим, у неким развијеним западним земљама саме жене не желе ни право гласа (у појединим швајцарским кантонима!), јер сматрају да све своје жеље, потребе и права могу остваривати преко својих мужева.

Ако је мајка хришћанка која сарађује с Богом у стварању нових небеских бића и у њиховом увођењу у Царство небеско кроз Цркву његову, тада нема већег достојанства ни почасти. Женама припадају једнака права као личностима - па ипак, њихова изразита дужност и позив превазилазе било које и било какве законске формулације. Спремни смо да се суочимо сукобимо са сваким ко би минимализовао, умањивао и слабио јединствени и узвишени позив жена као супруга, матера и домаћица.

Људска права су основна и суштинска и не могу се порицати било ком човеку. Као темељна права, она се тичу свакога човека, доброг или рђавог, моралног или неморалног, светог или грешног. Лица која себе сматрају другачијим, као што су хомосексуалци, лезбејке, проститутке или порнографи, такође полажу право на живот, људско уважавање, политичке слободе, основне потребе и једнак третман са другим људима. Јер, Христово учење признаје суштинске људске вредности чак и највећих грешника (Јн 8, 7; Мт 9, 10-11; Мк 2, 17; Лк 7, 34), што и Цркви даје налог да гарантује фундаментално поштовање људскости у сваком човеку. Али се Црква оштро противи законима и дозволама које, уместо да сузбијају или спутавају праксе које су деструктивне по црквени организам и друштвени систем, управо доприносе њиховом разарању. Црква никада неће пристати да подржи наводна права појединаца на легализацију тзв. алтернативног начина живота, као ни наводна права лица да слабе или нападају установе брака и породице. Основна људска права за сва лица морају се уважавати и штитити, док

се чиновни моралног разврата не могу ваљано довести у везу са достојанством боголиког људског бића.

Шта ова историја и традиција о женама у Цркви значи за нас данас? Изложили смо то да бисмо сви могли срести у заједницу верних и подсетити се да жене као јединке у Христу морају научити да служе и буду служене. Тако, када сви слојеви црквене заједнице проповедају и благовесте, можемо и другима преносити шта је уистину Православна Црква.

Православни теолог Јелисавета Бер-Сигел је рекла: "Народ се мора учити да је Црква поклонички народ Божји који ходи ка Царству небеском кроз историју, а у солидарности са целим човечанством. Морамо схватити да смо носиоци Поруке Божје, истините вере." Шта то онда значи бити православан данас? Шта то значи бити православна жена данас? За које циљеве смо позвани? За што смо изабране и како смо изазване на проповедање Јеванђеља? Ово није нова идеја него стварност са којом се тек не суочавамо. Срж ствари је сведочење - сведочити речју, делом и временом, способностима, новцем, преданошћу и вером.

Свети Јован Златоуст каже: "Где је част и похвала жена? Није у злату њихових оковратника, него у трудовима њиховим у име Господње."

Улога и место интелектуалаца, лаика и жене у Цркви
Православни пастирски центар, 2006. г
www.pravoslovo.net